

hogy illegitimnek tekintsék a kínai kormányt. Ehhez kapcsolódó feszültségforrás az erősödő kínai nacionalizmus, amit a pártnak támogatnia kell, hogy fenntartsa a legitimitását, ám ami máris súlyos konfliktusokat okoz a szomszédos országokkal, amelyek legtöbbje történetesen az Egyesült Államok szövetségese. Valószínűleg ezen problémák egyike sem fog mérséklődni az elkövetkező évtizedekben – éppen ellenkezőleg, Feldman úgy látja, hogy csak súlyosbodni fognak. Feldman ugyanakkor azt mondja, hogy ez nem feltétlenül jelent egy újabb hidegháborút, inkább egy elhúzódó politikai versenyhez és kölcsönös gazdasági egymásrautaltsághoz vezethet.

Hasonló Hugh White a nemzetközi kapcsolatok ausztrál szakértőjének véleménye is, aki azt írja *The China Choice (A kínai választás)* című könyvében, hogy az Egyesült Államoknak meg kell találnia a módot arra, hogy békésen együtt éljen Kínával. Véleményem szerint azonban White téved, amikor úgy érvel, hogy Barack Obama (eredetileg 2013 októberére tervezett, majd az amerikai költségvetési viták miatt lemondott és a tervek szerint idén tavasszal megtartandó) ázsiai körútja azt jelenti, hogy az Egyesült Államok úgy döntött, szembeszáll Kínával. Éppen ellenkezőleg, úgy tűnik számomra, hogy az Egyesült Államok nem akadályozni próbálja Kína felemelkedését, hanem újjáépíti és megerősíti kapcsolatait Ázsiával, miután az afganisztáni és az iraki háború idején elhanyagolta a régiót.

Hogy mindennek mi lesz az eredménye, azt nagyon nehéz megjósolni, de William A. Callahan *China Dreams (Kínai álmok)* című könyve legalább kivészi a vitát a történelmi erők és feltelezett forgatókönyvek elméleti világából, és megszólaltatja a mai kínaiakat. Teszi ezt azzal, hogy bemutat húsz kiemelkedő kínai közéleti értelmiségit és a kínai álomról vallott véleményüket.

Callahan civil szereplőkre összpontosít, az általa megszólaltatott húsz személyiség között csak három kormányzati tisztviselőt találunk: Hszi Csin-pinget, Hu Csin-taót és Po Hszi-lajt. A többiek – egyesek kicsit jobban, mások kevésbé – független civil társadalmi csoportok tagjai. Vannak köztük kvázi-kormányzati tisztviselők (mint a közgazdász Justin Yifu Lin⁷) nemzetiek

(mint a politológus Pan Vej), továbbá filmesek és bloggerek is. Akadnak olyanok is, akik Chan Koonchung Pekingben élő hongkongi regényíróhoz hasonlóan meglehetősen sötétben látják Kínára váró évtizedeket, és egy már-már antiutópiának tűnő jövőképet vázolnak fel. Művészek, mint Caj Kuo-csiang hangsúlyozzák a parasztok által játszott szerepet Kína modernizációjában.

Egy teljes kör megtetele után itt térünk vissza Schell és Delury történelmi pillantásához. Callahan narratíváját, különösen a népköztársaság korszakában, a kormányzati tisztviselők (Mao, Teng és Csü Rong-csi) uralják, és az utolsó fejezet vált Liu Hsziao-póra és reformfelhívására. Callahan szerint a jövőben nagyobb lesz a nem-hivatalos hangok szerepe.

Ez lehet az a pont, ahol az ismertetett könyvek legjobbjai egy nézetet vallanak: a felismerés, hogy Kína jövőjét maguk a hétköznapi kínai állampolgárok is meghatározzák majd. A központi kérdés az, hogy ez valamilyen szabályozott politikai részvétel (ami jelenleg kizárt) vagy inkább felülről jövő nyomás révén valósul meg?

(*The New York Review of Books*)

Thomas Speckmann

Mire jó a háború?

Barbara Kuchler: „Kriege“. Eine Gesellschaftstheorie gewaltsamer Konflikte (Campus Verlag, Frankfurt am Main, 2013, 413 oldal) és Ian Morris: „Krieg“. Wozu er gut ist. (Campus Verlag, Frankfurt am Main, 2013, 527 oldal) című könyveinek bemutatása

Korábban meg akarták nyerni a háborúkat, most el szeretnék kerülni őket. Barbara Kuchler és Ian Morris azt vizsgálja, hogyan változott a fegyveres erőszak megítélése a kőkorszaktól napjainkig.

Demystifying the Chinese Economy. Cambridge University Press, 2011, 330 oldal) a The New York Review of Books 2012. szeptember 27-ei számában írtam recenziót.

⁷ Legutóbbi könyvéről (*Justin Yifu Lin:*

Lehet a háború jó valamire? Németországban ez 1945-óta költői kérdésnek számít, amit komolyan csak akkor tesznek fel, ha a válság-
régiókban tervezett katonai beavatkozásokkal kapcsolatos döntések kerülnek a politikai napirendre. A kérdésre azonban általában még ilyenkor is nemmel válaszolnak – olyan reakció ez, amit egyre inkább mutatnak olyan eddig meglehetősen harcias, beavatkozásra kész nyugati hatalmak is, mint pl. az Egyesült Államok, Nagy-Britannia vagy Franciaország.

Már csak ezért is valószínű, hogy Ian Morris új munkája⁸ irritálja majd a nyugati közvéleményt. A Stanfordin tanító történész elmélete szerint a háború tényleg jó lehet valamire. Morris szerint a háború – hosszú távon – biztonságosabbá tette az emberi életet és gazdagabbá tette az emberiséget. „A háború maga a pokol, csak az a baj, hogy az alternatívák – ismét hosszú távon szemlélve – rosszabbak lettek volna.” Hogy bebizonyítsa tézisét, Morris körutazásra invitálja az olvasót a háborúk történetében.

Egyetlen okra visszavezetett magyarázat

Vizsgálódásai közben Morris négy, hosszabb távon lezajló fejlődési folyamatot emel ki, és ezekre építi az érvelését. Először is a háborúk rendezettebb és számszerűen nagyobb, népesebb társadalmak kialakulásához vezettek, s ezzel együtt csökkentették annak kockázatát, hogy a társadalom tagjai másnak áldozatul eszenek. Ennek igazolására Morris egy egyszerű számítást végez: a becslések szerint a kőkorszaki társadalmakban élő emberek 10-20%-át embertársaik ölték meg. Ezzel a 20. századot állítja szembe a két világháborújával, egy sor népi társasával és államilag előidézett éhínségeivel. Mivel 1945-ben mintegy két és fél milliárd ember élt a világon, a 20. század végén pedig hatmilliárd, így a 100-200 millió háborús áldozat „csak” 1-2%-át teszi ki a világ lakosságának ugyanebben az időszakban.

Morris számításai szerint tehát tízszer kisebb

volt annak valószínűsége, hogy valaki erőszak vagy az erőszak következménye miatt haljon meg a 20. században, mint annak, hogy a kőkorszakban haljon erőszakos halált. Még magát Morris is kissé meglepni látszanak ezek a statisztikák, így magyarázatot keres és talál rájuk, ami valójában „sokkal több embert lep meg” – nem is annyira azért, mert Morris az ördög ügyvédjének szerepét vállalja magára, hanem tudománytalan érvelése miatt. Elemzéséből kimaradnak olyan alapvető tényezők, mint például a demokrácia és a jogállamiság megjelenése. „Ami annyival biztonságosabbá tette a világot, az nem más volt, mint a háború.”

Túl egyszerű

Ez abból ered, hogy mintegy tízezer évvel ezelőtt a háborúk győztesei kezdték bekebelezni, magukba olvasztani a nagyobb társadalmak legyőzötteit. Ez viszont csak akkor lehetett eredményes, ha a vezetőik erősebb államokat hoztak létre, illetve elnyomták az erőszakot a társadalmon belül. A folyamat történelmi mellékhatása az volt, hogy a kőkorszak és a 20. század között 90%-kal csökkent az erőszakos halálesetek előfordulásának aránya.

Túl egyszerűnek hat az a következtetés is, amelyet Morris egy másik megfigyelésből von le: bár a háború a legrosszabb módszer arra, hogy nagyobb, békére később társadalmakat hozzunk létre, ugyanakkor több-kevésbé az egyetlen olyan módszer, amit az ember kitalált. A harmadik Morris által meghatározni vélt hosszú távú folyamat is alátámasztani látszik a szerző elméletét: ahogy a háború által létrehozott nagyobb társadalmak biztonságosabbá tették az emberek életét, éppúgy gazdagabbá is tettek „minket” a gazdasági növekedés és az emelkedő életszínvonal által.

A háború nem mindig volt rossz dolog

Idővel – talán évszázadok elteltével – a háború által kialakított nagy társadalomban mind a győztesek, mind a legyőzöttek leszármazottai jobban éltek. A hosszú távú minta itt is félreérthetetlen: „A nagyobb társadalmak és erősebb államok létrehozásával, illetve a nagyobb biztonság megteremtése révén a háború gazdagította a világot.” Morris nemcsak abban hisz, hogy a háború biztonságosabbá tette az emberi életet és gazdagabbá az emberiséget. Mivel

8 A könyv eredeti címe: *War! What Is It Good For? Conflict and the Progress of Civilization from Primates to Robots*. (Farrar Straus and Giroux, 2014, 512 oldal). A német fordítás Ulrike Bischoff, Susanne Kuhlmann-Krieg és Bernhard Josef munkája.

a fegyverek mára már túlságosan pusztítóakká váltak, a katonai szervezet pedig túl hatékony, így szerinte napjainkban már a háború lehetősége is elég ahhoz, hogy a konfliktus kitörése elkerülhető legyen. Itt Morris az államok közötti klasszikus fegyveres konfrontációt tartja szem előtt (beleértve a hidegháború korszakát is, amikor egy, az egymással szemben álló atomhatalmak között kitörő nukleáris konfliktus garantálta volna nemcsak a hadviselő felek kölcsönös megsemmisülését, hanem gyakorlatilag az egész világ pusztulását is) és nem említi az aszimmetrikus hadviselést, amely ma a háború meghatározó formája, és egy nagyon sajátos politikai és üzleti modellé vált. Csak így magyarázható optimizmusa, miszerint „egy háború nélküli világ ösrégi álma” megvalósítható.

Hogy mennyire téved Morris, az egyértelművé válik Barbara Kuchler könyvét olvasva. Morrishoz hasonlóan a bielefeldi szociológus is a hadtörténet egészét veszi célba, ám érvelése nem tűnik sem nyilvános provokációnak, sem kirívó elméletnek. Inkább azért vizsgálja a fontos kérdéseket, hogy meghatározhassa, milyen szerepet tölt be a háború a társadalomban. Kuchler vizsgálódása hasznos eredményekkel jár. Emlékeztet bennünket arra, hogy történelmileg viszonylag új keletű az a (napjainkban általános) vélekedés, miszerint a háború szörnyű dolog – a hadviselés a történelem legnagyobb részében tiszteletre méltó és hasznos tevékenységnek számított. Ezért van az, hogy a háborúval foglalkozó szerzők szinte az egész történelem során azt a kérdést teszik fel, hogy hogyan kell megnyerni a háborúkat, és nem azt – ami ma megszokott –, hogy hogyan lehet elkerülni, korlátok közé szorítani, vagy befejezni őket.

De miért nincs ma alternatívája a társadalomban annak a véleménynek, miszerint a háború rossz dolog? Ettől a vélekedéstől eltéréseket Kuchler csak két esetben talált: egyrészt akkor, amikor a háborúra, mint intervencióra a kisebbik rosszként tekintenek ahhoz képest, ami beavatkozás hiányában történne (pl. hódítások vagy brutális rezsimek kibontakozása). A másik esetben a háborút akkor fogják értékelni, ha valaki abból hasznot húz – ez természetesen egy rendkívül szélsőséges nézőpont, amelyet csaknem minden kívülálló erkölcstelennek vagy bűnösnek tart.

A perspektívaváltás szerepe

Ahhoz, hogy megérthessük a különböző társadalmak nézeteit a háborúról, Kuchler utal a modern társadalom Niklas Luhmann által leírt szerkezeti formájára. Luhmann körülbelül egy tucat párhuzamosan működő részrendszerre – politika, gazdaság, jog, oktatás, tudomány stb. – osztotta a társadalmat, amelyek elméletileg minden ember részvételére nyitottak. Ez Kuchler elemzése esetében azt jelenti, hogy új formák alakulnak ki az emberek háborúban való részvételére is. Ilyen lehet az általános hadkötelezettség mellett az önkéntes részvétel a gerillaháborúkban, a mozgósítás a „hazai frontra”, és a politikailag nem kívánatosnak tartott lakosság tervezett legyilkolása vagy elűldözése, kitelepítése.

A háborúról alkotott szemlélet változásában Kuchler szerint még egy tényezőnek van döntő jelentősége. Napjainkban már a háborúkat is – és ez a történelmileg új jelenség – egyre inkább a civilek, az ártatlan, szenvedő áldozatok vagy közvetve érintettek szempontjából ítélik meg, nem pedig a hadviselő felektől. „És e premiszák mellett a háborúk negatív értékelése valóban elkerülhetetlen.” Így válik költői kérdéssé az a kérdés, hogy vajon jó-e valamire a háború.

(Frankfurter Allgemeine Zeitung)

Prashanth Kamalakanthan

Hazahozott pokol

Ann Jones: They Were Soldiers: How the Wounded Return from America's Wars: The Untold Story (Haymarket Books, 2013, 191 oldal) című könyvének bemutatása

Utolsó, családjának címzett levelében Daniel Somers, az iraki háború 30 éves veteránja azt írta, hogy valójában soha nem tért vissza a háborúból. „Az igazat megvallva, nem voltam több pusztá kelléknél – olvashatjuk a fiatalember 2013. június 10-én, hat évvel utolsó bevetése után kelt búcsúlevelében. – Őszintén